

Adopcie v historickom kontexte z aspektu uhorskej právnej vedy¹

Zuzana Mičková* – Ivana Šošková**

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2023.10.1.53-67>

Abstrakt:

MIČKOVÁ, Zuzana – ŠOŠKOVÁ, Ivana: *Adopcie v historickom kontexte z aspektu uhorskej právnej vedy*. Príspevok skúma vývoj právnej úpravy inštitútu adopcie v uhorskom prostredí, konkrétne v šľachtickom krajinskom práve, a to od obdobia stredoveku až po zánik rakúsko-uhorskej monarchie. Autorky sledujú osvojovanie osôb cez prizmu uhorskej právnej vedy, predovšetkým prostredníctvom analýzy adopcií v dielach Štefana Verböczyho *Opus Tripartitum*, Štefana Husztego *Iurisprudentia Practica seu Commentarius Novus in Ius Hungaricum* a Imricha Kelemena *Institutiones Iuris Hungarici Privati*. Metódou právno-historickej analýzy a následnej komparácie vystihujú adopciu v minulosti ako inštitút dedičského práva, ktorého hlavným zmyslom bolo získať dediča, ak osoba zákonného dediča z určitého dôvodu nemala a chcela vyriešiť otázku prechodu svojich majetkových práv pre prípad smrti. Poukazujú na vplyv rímskeho práva na synovskú a bratskú adopciu ako zaužívané inštitúty uhorského obyčajového práva. V závere naznačujú, kedy došlo na našom území k právne podchytenej eliminácii využívania adopcie ako zmluvy na účely dedenia a k hodnotovej premene tohto inštitútu na inštitút rodinného práva, s primárne sledovaným cieľom poskytnúť maloletému jedincovi predovšetkým náhradu za chýbajúce rodinné prostredie a v rámci takto ponímanej náhradnej rodinnej starostlivosti potom zabezpečiť jeho riadnu výchovu a výživu.

Kľúčové slová:

adopcia, právna veda, rímske právo, uhorské obyčajové právo, právne dejiny, synovská adopcia, bratská adopcia, dedičské právo, rodinné právo

Adoptions in a Historical Context from the Aspect of Hungarian Jurisprudence

Abstract:

MIČKOVÁ, Zuzana – ŠOŠKOVÁ, Ivana: *Adoptions in a Historical Context from the Aspect of Hungarian Jurisprudence*. The article examines the development of the legal regulation of the institute of adoption in the Hungarian environment, specifically in the noble law, from the Middle Ages to the end of the Austro-Hungarian Monarchy. The authors observe the adoption of persons

* Mgr. Zuzana Mičková, PhD., Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, Katedra dejín štátu a práva, odborná asistentka

** doc. JUDr. Ivana Šošková, PhD., Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, Katedra dejín štátu a práva

1 Predkladaný príspevok je výstupom grantového projektu VEGA č. 1/0619/21 *Hodnoty v práve*.

through the prism of Hungarian jurisprudence, primarily through the analysis of adoptions in the works of Stephan Verböczy *Opus Tripartitum*, Stephan Huszty's *Iurisprudentia Practica seu Commentarius Novus in Ius Hungaricum* and Imrich Kelemen's *Institutiones Iuris Hungarici Privati*. Using the method of legal-historical analysis and subsequent comparison, they describe adoption in the past as an institute of inheritance law, the main purpose of which was to obtain an heir if a person did not have a legal heir because of a certain reason and wanted to resolve the issue of the transfer of his property rights in case of death. The authors point to the influence of Roman law on filial and fraternal adoption as customary institute of Hungarian customary law. In the end, they indicate when the use of adoption as a contract for inheritance purposes was legally eliminated in our territory and when occurred the value transformation of this institute into an institute of family law, with the primary goal of providing a minor the compensation for the missing family environment and within the framework of substitute family ensure his proper upbringing and subsistence.

Keywords:

adoption, jurisprudence, Roman law, Hungarian customary law, legal history, filial adoption, fraternal adoption, inheritance law, family law

Úvod

Hodnoty mnohých inštitútov jednotlivých právnych odvetví známych v súčasnosti, zostávajú vo svojej podstate dlhodobo nemenné. Sú však i také právne inštitúty, ktorých pôvodný zmysel sa v priebehu vekov menil. Takýmto typom inštitútu je aj adopcia – osvojenie, ktorého účinky sa od nášho dnešného chápania v minulosti diametrálne odlišovali.

V našom súčasnom ponímaní je inštitút adopcie – osvojenia súčasťou rodinného práva, pričom jeho zásadnou ideou je prijatie cudzieho dieťaťa za svoje. Dieťa sa z právnej stránky včleňuje do rodiny osvojiteľa a jeho právne vzťahy s pôvodnou biologickou rodinou zanikajú.² Dôvody uskutočnenia adopcie sú rôzne. Či už ide o substitúciu naplnenia biologických potrieb z dôvodu nemožnosti páru mať svoje vlastné dieťa, alebo ide o pomoc dieťaťu, či už osirelému, prípadne dieťaťu, o ktoré sa rodičia nechcú alebo nemôžu starať.

V minulosti bol zámer (a môžeme smelo povedať, že i účinok) tohto inštitútu ale odlišný, keď hlavným a v podstate jediným cieľom adopcie bolo zabezpečenie dediča, kde tento z rôznych dôvodov neexistoval. Adopciu v konotáciách historického vývoja na našom území možno teda kategorizovať predovšetkým ako inštitút dedičského práva, a to v zásade až do polovice 20. storočia, kedy sa pod vplyvom prebudovávania právneho poriadku stal inštitútom rodinného práva, sledujúcim cieľ stať sa inštitútom náhradnej rodinnej starostlivosti.

Predmetom tohto článku je tak, prostredníctvom uhorskej právnej vedy, objasniť vývoj tohto inštitútu v uhorskom prostredí, konkrétne v šľachtickom – krajinskom

2 LAZAR, J a kol. *Občianske právo hmotné I*. Bratislava : Iura edition, 2010. s. 329.

práve, a to od obdobia stredoveku až po zánik Rakúska-Uhorska, a konečne naznačiť, kedy došlo v právnom poriadku platnom na našom území definitívne k zásadnej zmene chápania tohto inštitútu do podoby, akú poznáme aj dnes.

1. Pôvod adopčného pomeru

Zmienky o adopčnom pomere možno sledovať už v starovekých kultúrach. Kým účel adopcie ako inštitútu dedičského práva bol viac menej jednotný, jej forma bola do istej miery odlišná. Adopcia sa napríklad využívala pre účely dedenia už v starovekom Egypte (pričom však išlo o adopciu manželky jej manželom³), no inštitút adopcie – osvojenia jednoznačne v starovekom svete najpodrobnejšie rozpracovalo rímske právo.

Pri adopcii išlo o zriadenie moci otcovskej nad osobami, ktoré pôvodne nepatrili do rodiny. Pojem adopcia možno v rímskom práve vykladať v širšom zmysle, kde je vnímaný ako označenie druhové, pričom pod týmto pojmom ďalej rozumieme adopciu samotnú (teda v užšom zmysle) a arrogáciu.⁴ Jednoduchšie podané, existovali dva druhy adopcie: jeden sa nazýval arrogácia /tiež adrogácia/,⁵ pri ktorej išlo o osvojenie osoby svojprávnej (*sui iuris*); druhý sa nazýval identicky – adopcia – v tomto prípade išlo o osvojenie nesvojprávnych osôb, teda osôb nachádzajúcich sa pod otcovskou mocou (*alieni iuris*).⁶ Rozlišovanie medzi arrogáciou a adopciou v užšom slova zmysle záviselo tiež od spôsobu, akým sa ten-ktorý druh adopcie uskutočňoval: či so súhlasom ľudového zhromaždenia, resp. neskôr na základe cisárskej autority (arrogácia), alebo z moci úradnej, resp. súdnym aktom magistráta (adopcia).⁷ Zmyslom oboch týchto inštitútov bolo napodobenie vzťahu vytvoreného prírodou – *adoptio naturam imitatur*. *Pater familias* získaval do svojej moci deti nielen prirodzenou cestou, t.j. narodením dieťaťa v riadnom manželstve, ale tiež pomocou osvojenia. Práve sledovaním účelu napodobniť čo najvernejšie prírodu sa uznávalo, že mladší nesmel adoptovať staršieho.⁸ Preto kto chcel získať syna osvojením, musel byť starší o plnšiu dospelosť (*plena pubertate*),

3 KNOLLOVÁ, M. Stereotypy a špecifika v dedičskom právu vybraných zemí starovekého sveta. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 3/2012, s. 222.

4 V prameňoch rímskeho práva často dochádza k zmiešavaniu týchto dvoch pojmov, keď pojmom adopcia sa niekedy označuje skutočná adopcia (v užšom zmysle), inokedy zas len arrogácia. STLOUKALOVÁ, K. Adopce, arrogace a jejich rozlišení v pramenech římského práva. In *I. Česko-slovenské setkání doktorských studentů a postdoktorandů oboru právní historie a římského práva. Sborník příspěvků z konference*. Eds. L. Vojáček, J. Tauchen. Brno : Masarykova univerzita, 2013. s. 367.

5 Pojem je odvodený od „*rogatio*“, čo bol v archaickom období proces ľudového hlasovania riadeného na *comitia curiata*, t.j. jednalo sa o istý druh verejnej akceptácie osvojenia, ako formálna podmienka jeho platnosti. „*Kdybych tě adoptoval jako soukromník podle zákona kurijního před pontifiky, jak je zvykem...*“ TACITUS. Dějiny I. Kniha první. Kapitola 15. Prevzaté z: TACITUS. *Z dějin císařského Říma*. Praha : Svoboda, 1976. s. 29.

6 Viac o adopcii v rímskom práve napr. BUBELOVÁ, K. Dědičské spory. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 3/2012, s. 267.

7 Porovnaj Gai. Inst. 1,97 až 1,99; Just. Inst. 1,11,1.

8 „... *bolo by nehorázne, aby bol syn starší ako otec.*“ Just. Inst. 1,11,4.

t.j. o 18 rokov.⁹ Osvojená osoba (či už arrogovaná alebo adoptovaná) získavala status dieťaťa narodeného v legitímnom manželstve. Podstúpila zmenu právnej osobnosti slobodného rímskeho občana (tzv. *capitis deminutio minima*) vystúpením z jednej rodiny a vstupom do inej. Zmenila sa teda jej príslušnosť k určitej rímskej rodine, resp. zakladalo sa členstvo v rodine, do ktorej táto osoba doteraz nepatrila.¹⁰ Hlavným dôvodom osvojenia bolo, aby bezdetný *pater familias* získal potomka, pokračovateľa rodu. Samozrejme, k uplatneniu osvojenia viedli tiež dôvody majetkového charakteru, pretože *pater familias* získaním potomka nadobúdala istotu, že po jeho smrti sa bude mať kto ujať a postarať sa o rodinné imanie. Osvojenec totiž dedil po poručiteľovi ako jeho vlastný dedič (*heres suus*), t. zn. v rovnakom postavení ako legitímne deti poručiteľa narodené v riadnom manželstve. Stával sa právoplatným dedičom osvojiteľa.¹¹ Po ďalšie, osoby, ktoré podstúpili adopciu/arrogáciu nadobúdali meno (nomen) rodu, do ktorého vstúpili. Významným dôsledkom pre všetky osoby zúčastnené na osvojení bolo tiež zrušenie a vytvorenie agnátskeho príbuzenstva (kognátske = pokrvné príbuzenstvo sa nerušilo). Vstupom do novej rodiny vznikala medzi novo spriaznenými osobami prekážka manželstva v línii priamej, ako aj pobočnej, do rovnakého stupňa ako u pokrvných príbuzných. Pre pobočnú líniu však prekážka trvala len dovtedy, kým trval aj adopčný/arrogačný pomer.¹²

Súčasťou adopcie (vo význame osvojenia nesvojprávnej osoby) nebolo získanie otcovskej moci nad adoptovaným samozrejme tak, ako je to v súčasnosti (dnes adopciou vzniká moc rodičovská). V prípade, že adoptujúci otcovskú moc nad adoptovaným získal, išlo o tzv. *adoptio plena*. Len takáto adopcia mala plný účinok pokrvného príbuzenstva. Pokiaľ ale získanie otcovskej moci nad adoptovaným nebolo súčasťou adopčného aktu, išlo o tzv. *adoptio minus plena*, čo znamenalo získanie len základných dedičských práv osvojenca po osvojiteľovi, no bez získania otcovskej moci nad osvojeným. Rímske právo pripúšťalo taktiež situácie, kedy si *pater familias* ako hlava rodiny mohol niekoho adoptovať i na miesto vnuka.¹³ Na rozdiel od obdobia stredoveku

9 Just. Inst. 1,11,4.

10 Tento fakt mal nezanedbateľný význam v rovine náboženskej. Osvojenec sa adopciou/arrogáciou dostal do novej rodiny s vlastným náboženským kultom a musel sa oprostíť od svojej dovtedajšej sakrálnej príslušnosti, zbaviť sa slávnostnými obradmi ochrany bohov a predkov svojej predchádzajúcej famílie. STLOUKALOVÁ, K. Adopce, arrogace a jejich rozlišení v pramenech římského práva. s. 369.

11 TUROŠÍK, M. Obchodovanie s deťmi a nelegálne adopcie v historickom kontexte (Druhá kapitola). In ČEČOT, V. – MADLIAK, J. – TKÁČ, V. a kol. *Obchodovanie s deťmi a nelegálne adopcie*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB v Banskej Bystrici, Inštitút kriminologických štúdií Banská Bystrica, 2015. s. 17.

12 STLOUKALOVÁ, K. Adopce, arrogace a jejich rozlišení v pramenech římského práva. In *I. Česko-slovenské setkání doktorských studentů a postdoktorandů oboru právní historie a římského práva. Sborník příspěvků z konference*. Eds. L. Vojáček, J. Tauchen. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 370.

13 Tu v závislosti od vývojového obdobia bol v rímskom práve vyžadovaný aj súhlas syna osvojiteľa. Viac o adopcii v rímskom práve pozri napr. BUBELOVÁ, K. Dědičské spory. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 3/2012, s. 267.

a novoveku rímske právo poznalo aj osvojenie ženy¹⁴ a nedospelých.¹⁵ Dokonca adoptovať mohli napríklad aj kastráti, ako osoby, ktoré samy nemohli plodiť deti.¹⁶ Ženy sa však osvojitelia v žiadnom prípade stať nemohli,¹⁷ právo adoptovať im absolútne neprislúchalo.

Hlavným princípom adopcie, resp. arrogácie teda bolo stanovenie dediča. Samozrejme, možno namietat, že bezdetný muž mohol ako právne riešenie svojej situácie využiť možnosť testamentárneho dedenia. Avšak adopcia ponúkala riešenie problému práve s absenciou/nedostatkom priamych dedičov pre prípad beztestamentárneho dedenia. Takýto trend bol zreteľný aj v uhorskom šľachtickom práve.

2. Adopcia v uhorskom práve a jej opis vo vybraných dielach uhorskej právnej vedy

V uhorskom stredoveku a novoveku práve sa stretávame s formou adopcie v rímskom práve nazývanej arrogácia, teda osoby svojprávnej. Zaujímavosťou je, že terminologicky bola táto forma osvojenia v uhorskom práve označovaná latinským pojmom „adopcia“. Terminologický posun nie je ničím výnimočným. Preberanie latinčiny v uhorskom právnom prostredí na zaužívané inštitúty obyčajového práva, často úplne nekorešponovalo s pôvodným obsahom termínov rímskeho práva. Bol to jav bežný i v iných stredovekých a novovekých právnych kultúrach a je odrazom situácie, keď latinčina ako už existujúci a prepracovaný jazyk pôvodne rímskeho práva bol použitý na označovanie jednotlivých inštitútov obyčajových právnych systémov feudálnych spoločností, čím logicky často dochádzalo k významovým posunom, resp. nepresnostiam v porovnaní s právom rímskym.

Adopcia mala v uhorskom práve (obdobne ako v práve rímskom) konsenzuálny charakter. Adoptčná zmluva bola uzatváraná medzi adoptujúcim a adoptovaným za účelom vysporiadania sa s problémom nedostatku, resp. neexistencie dedičov z dôvodu *defectus seminis*. Je možné, že takéto vnímanie adopcie v Uhorsku bolo ovplyvnené (nielen nepriamo) rímskym právom, čo je zjavné, ale pripúšťame možnosť ovplyvnenia aj tzv. barbarským právom používaným vo Franskej ríši, kde sa nedostatok dedičov taktiež riešil na spôsob dedičskej zmluvy.¹⁸

V podmienkach uhorského právneho partikularizmu možno inštitút adopcie zaradiť jednoznačne počas obdobia stredoveku a takmer do konca novoveku prioritne medzi inštitúty šľachtického práva. Medzi uhorskými šľachticmi sa stretávame s adopciou v dvoch základných formách:

- a) adopcia synovská (*adoptio filialis*),
- b) adopcia bratská (*adoptio in fratrem, adoptio fraternalis*).

14 Gai. Inst. I,101

15 Gai. Inst. I,102

16 Gai. Inst. I,103

17 Gai. Inst. I,104

18 V zákonníku sálských Frankov sa stretávame s inštitútom *affatomie* a u Longobardov s inštitútom *gairethrinx*, keď v oboch prípadoch išlo o obdobu zmluvy, v ktorej sa stanovoval dedič – t.j. dedičskú zmluvu. OLECHOWSKI, Th. – GAMAUF, R. *Studienwörterbuch Rechtsgeschichte und Römisches Recht*. Wien : MANZ, 2006. s. 12–13.

Osvojiteľom pri tzv. **synovskej adopcii** mohol byť výlučne len ten, kto nemal zákonných dedičov, t.j. vlastného manželského syna. Osvojenec sa totiž stával zákonným dedičom osvojiteľa, no pod rozväzovacou podmienkou, že sa osvojiteľovi nenarodí dedič, vlastné manželské dieťa.¹⁹ Na ujmu existujúcich zákonných dedičov sa totiž adoptovať nesmelo. Pokiaľ ide o ďalšie účinky synovskej adopcie, osvojenec nadobúdala meno osvojiteľa a aj jeho status, najmä status šľachtický (*nobilitas adoptiva*), keďže sa pri adopcii vyžadovalo, aby adoptovaný bol statuovaný do donačných majetkov adoptanta.²⁰ Zmluva, ktorou sa adopcia uskutočňovala, bola podmienená súhlasom panovníka.²¹ Adopciou sa totiž do šľachtickej rodiny často prijímal nešľachtic a nobilitácia patrila výhradne panovníkovi; ďalej pri adopcii sa prevádzalo na osvojenca šľachtické meno, k čomu bol tiež potrebný súhlas kráľa; a napokon – najdôležitejšia príčina – adopciou sa ukračovalo právo panovníka na prípadnú devolúciu donačných majetkov. Určitou zvláštnosťou uhorskej synovskej adopcie bola právna obyčaj, že osvojenec sa síce dostával do rodiny a domácnosti osvojiteľa, no neprechádzal pod jeho otcovskú moc. V praxi to znamenalo, že osvojenec naďalej až do plnoletosti zostával pod mocou svojho dovtedajšieho pokrvného otca. Osvojovanie žien nebolo v staršom uhorskom šľachtickom práve takmer vôbec známe ani praktizované.²²

Bratská adopcia, uskutočňovaná zmluvou, spočívala v tom, že jedna osoba prijímala druhú za svojho brata, dokonca osoba prijímaná mohla prehlásiť, že prijíma adoptujúceho tiež za brata (podľa toho sa rozlišovala bratská adopcia jednostranná alebo dvojstranná). Hlavným dôvodom vzniku bratskej adopcie bolo predovšetkým vytvorenie dedičského práva medzi osvojiteľom a osvojencom (samozrejme, určitú rolu zohrávala aj úprava vnútorných rodinných vzťahov). Bratské adopcie boli v Uhorsku zaznamenané už v 13. storočí a obzvlášť v 15. storočí boli veľmi častým javom.²³ Príčinu, prečo sa práve bratská adopcia v Uhorsku natoľko rozšírila, je potrebné hľadať vo zvláštnej povahe uhorského dedičského práva, ktorá bola zasa podmienená povahou uhorského majetkového práva rodinného. Podľa uhorského práva dedili predovšetkým osoby príbuzné, preto bolo žiaduce vytvoriť aj v Uhorsku inštitút, ktorý by odstránil nedostatok dôvodu podmieňujúceho existenciu dedičského práva. Bratská adopcia bola pravidelne uzatváraná medzi osobami nepríbuznými a prostredníctvom nej sa vytváral vzájomný, alebo aspoň jednostranný príbuzenský pomer. R. Raucher vo svojej štúdií dokonca uvádza, že ako osvojiteľa, ale i osoby osvojované prichádzali do úvahy nie len muži, ale i ženy. O tomto fakte však nemáme zatiaľ dostatočné vedomosti a nepotvrdzujú to ani autori, ktorých diela budeme v ďalších riadkoch analyzovať. Základnou podmienkou bratskej adopcie však bola neexistencia vlastného dediča

19 Tripartitum, I/58, I/66 §3.

20 LUBY, Š. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. 2. vyd. Bratislava : IURA EDITION, 2002. s. 330.

21 Tripartitum, I/66.

22 LUBY, Š. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. 2. vyd. Bratislava : IURA EDITION, 2002. s. 331.

23 „... zvlášť v 15. storočí sa bratské adopcie stávajú pomerne časté.“ RAUSCHER, R. O bratské adopci v zemskom práve uherském. In *Sborník věd právních a státních*, roč. XXVIII., 1928. s. 336.

u osvojiteľa.²⁴ Účinky tzv. bratskej adopcie boli v zásade také isté ako pri synovskej adopcii.²⁵ Dokonca zhodne s podmienkami synovskej adopcie, i pri bratskej adopcii sa z rovnakých dôvodov vyžadoval súhlas kráľa (*consensus regius* alebo *permissio principis*). Bez kráľovského súhlasu by bola adopcia neplatná a uplatnilo by sa odúmrté právo kráľovské.²⁶ Ak by sme mali zhodnotiť, aký význam mala bratská adopcia, potom sa ňou jednoznačne mali posilniť príbuzenské vzťahy: medzi osvojencom a osvojiteľom mali vzniknúť právne vzťahy ako medzi rodnými bratmi, prípadne vzdialenejší príbuzní sa stávali príbuznými bližšími.²⁷ Najdôležitejším účinkom bratskej adopcie však bol vznik dedičského práva medzi osvojiteľom a osvojencom (opäť pripomíname s odkazom na Verböczyho Tripartitum, za podmienky, že sa osvojiteľovi nenarodil dedič pre zdedený majetok).

Odpoveď na otázku, prečo sa počet adopcií, začal zvyšovať práve v období vrcholného stredoveku, možno pravdepodobne hľadať v zmenách dedičského práva šľachty, ktoré nastali v roku 1351 za vlády Ľudovíta I., keď súčasťou renovácie Zlatej Buly Ľudovítom I. bola práve zmena článku 4, známa ako tzv. aviticitný zákon. Do roku 1351 mohli totiž šľachtici, ktorí zomreli bez dedičov, za svojho života so svojim majetkom voľne disponovať, čo znamená, že ho za života, ako aj pre prípad smrti, mohli voľne darovať, testovať, predať, alebo svoje majetky odstúpiť cirkvi.²⁸ Zmyslom konkrétneho zmeneného 4. článku spomenutého dekrétu bolo definitívne zabrániť práve možnosti voľného testovania šľachtického majetku. Majetok šľachtica tak od tohto času nebolo možné voľne testovať a bez akýchkoľvek výnimiek mal byť po jeho smrti postúpený členom jeho rodu. V prípade, že rod nepokračoval mužským potomkom, z titulu devolúcie sa takýto majetok stával opäť majetkom panovníka.

Na základe vyššie uvedeného možno predpokladať, že adopcie, či už bratské alebo synovské sa začali hojne využívať práve po prijatí tzv. aviticitného zákona. Domnievame sa teda, že zvýšený počet adopcií mal do istej miery vyriešiť to, čo aviticitný zákon zakázal – vznik dedičského práva mimo priameho pokrvného príbuzenstva mužského pohlavia. Účinkom adopcie tak bolo vytvorenie fikcie príbuzenského vzťahu medzi adoptovaným a adoptantom, ktorí boli buď vzdialenými príbuznými, alebo neboli rodovo prepojení vôbec. Tým sa eliminovala potenciálna devolúcia donačného majetku na panovníka. No ani tento spôsob zabezpečenia dediča však nebol jednoduchý, keďže adopcia bola viazaná na súhlas panovníka.

24 Tripartitum, I/66 §3 a §4

25 LUBY, Š. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. 2. vyd. Bratislava : IURA EDITION, 2002. s. 330.

26 RAUSCHER, R. O bratské adopci v zemskom právu uherském. In *Sborník věd právnických a státních*, roč. XXVIII., 1928. s. 340.

27 RAUSCHER, R. O bratské adopci v zemskom právu uherském. In *Sborník věd právnických a státních*, roč. XXVIII., 1928. s. 340.

28 Toto šľachtické právo bolo zakotvené aj v 4. článku Zlatej buly Ondreja II. z roku 1222 ... *Ak nejaký servient zomrie bez syna, štvrtú časť jeho majetku dostane dcéra, a o ostatnom rozhoduje sám ako chce. A ak by nečakane zomrel bez závetu, nech majetok nadobudnú príbuzní, ktorí sú mu najbližší, ak nemá žiadne príbuzenstvo, dedičstvo získa kráľ...* SEGEŠ, V. – ŠEĐOVÁ, B. (eds). *Pramene k vojenským dejinám Slovenska I/2 (1000 – 1387)*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2011. s. 66 –71.

Štefan Verböczy – *Opus Tripartitum*

So spisomnením obyčajového práva ohľadom adopcií sa prvýkrát stretávame už vo vyššie spomenutom Verböczyho diele *Opus Tripartitum* z roku 1514, konkrétne v knihe I., v článkoch 8, 66 a 67. V spomínaných článkoch sa dozvedáme základné tézy ohľadom adopcie v šľachtickom práve, ktoré boli následne v neskoršom období uhorskou právnou vedou širšie interpretované a spresňované.

V článku 8 *Tripartita* sa teda dozvedáme, že šľachticom sa bolo možné stať aj adopciou, v prípade, ak si šľachtic adoptoval poddaného alebo nešľachtica za syna a rozhodol, že tento bude jeho nástupcom a dedičom. Ako jediná podmienka adopcie tu bol spomenutý súhlas panovníka. Adopcia tak po takto udelenom súhlase nadobudla silu donácie, čím došlo zároveň k nobilitácii adoptovaného. Iné podmienky a súvislosti týkajúce sa synovskej adopcie v *Tripartite* spomenuté nie sú.²⁹

Článok 66 *Tripartita* sa zmieňuje zase výlučne o bratskej adopcii. O bratskej adopcii sa v *Tripartite* hovorí ako o zmluve. Bratskú adopciu definovalo toto dielo nasledovne: „*keď niekto (bez zákonných dedičov) s dovolením nahradí dedičov svojich majetkov niektorou cudzou osobou.*“ Podľa § 3 toho istého článku tu však bola spomenutá výhrada, že bratská adopcia (ale aj synovská) bola možná len v prípade, ak neexistovali žiadni zákonití dedičia a potomkovia. Na tomto mieste treba podotknúť, že sa jednalo výlučne o absenciu dedičov mužského rodu, pretože len tí mali právny nárok na dedenie donačného majetku. Rovnako ako synovská adopcia, tak aj bratská si vyžadovala súhlas panovníka.³⁰ Článok 67 obsahoval už len zmienku, že náhradný dedič ustanovený adopciou bol dedičom zákonným, čím pokračoval rod, bez prerušenia semena.³¹

Spomenuté články a paragrafy *Tripartita* sa stali východiskovými pre ďalšiu neskoršiu interpretáciu inštitútu adopcie. Dovoľme si predostrieť dielo Štefana Husztyho (1710 – 1772) s názvom *Jurisprudentia Practica seu Commentarius Novus in Jus Hungaricum Compositus*, ktorého prvé vydanie vyšlo v Budíne v roku 1745 a posledné v roku 1794,³² ako aj dielo peštianskeho profesora práva Imricha Kelemen (1747 – 1819) nazvané *Institutiones Juris Hungarici Privati* z roku 1814 (neskoršie vydanie bolo z roku 1818).³³

Obaja nami vybraní autori v podstate obširnejšie pojednávajú o základných faktoch o adopcii uvedených v *Tripartite*. O aké fakty ohľadom inštitútu adopcie sú tieto diela rozšírené, resp. ktoré rozvádzajú podrobnejšie, uvádzame v nasledujúcich riadkoch.

Štefan Huszty – *Jurisprudentia Practica seu Commentarius Novus in Jus Hungaricum Compositus*

Huszty je ohľadom adopcií vo svojom diele v mnohých otázkach konkrétnejší v porovnaní so všeobecne podanými tézami v *Tripartite*. V prvej knihe jeho diela v titule

29 ŠTENPIEN, E. *Tripartitum*. Bratislava : EUROKÓDEX, 2008, s. 74.

30 ŠTENPIEN, E. *Tripartitum*. Bratislava : EUROKÓDEX, 2008, s. 122–123. V tejto súvislosti možno nájsť určitú analógiu s rímskym právom, kde súhlas panovníka možno stotožniť so súhlasom cisára.

31 ŠTENPIEN, E. *Tripartitum*. Bratislava : EUROKÓDEX, 2008, s. 124.

32 HUSZTY, S. *Jurisprudentia Practica seu Commentarius Novus in Jus Hungaricum Compositus. Liber primus*. Editio tertia. Agriae : Typis episcopalibus, 1794.

33 KELEMEN, E. *Institutiones Juris Hungarici Privati. Liber I. De personis*. Editio secunda correctior, et auctior. Budae : Typis Regiae Scientiarum Univer. Hungaricae, 1818.

14 „O šľachte“ je jasne zdôraznené, kto mohol a kto nemohol adoptovať, a kto mohol a kto nemohol byť adoptovaný.

Z pohľadu stavovského delenia spoločnosti právo adoptovať bolo jasne vymedzené len prelátom, magnátom a šľachticom, to znamená, všetkým tým, ktorým mohli byť panovníkom udelené donácie. Preláti ako cirkevní predstavitelia v tomto neboli výnimkou, napriek skutočnosti, že z dôvodu celibátu bola v ich prípade možnosť ďalšieho legitímneho potomstva vylúčená. Jasne z možnosti adoptovať boli eliminovaní sedliaci, čo bolo logicky zdôvodnené absenciou vlastníctva dedičných donačných majetkov podliehajúcich kráľovskej pokladnici. Čo sa týka mešťanov, tí zostali opomenutí.

Pri stanovení okruhu osôb, ktoré bolo možné adoptovať Huszty konkretizoval, že „adoptovať možno pokrvných príbuzných, ktorí nemajú právo na dedenie donačného majetku, a taktiež šľachticov, ale aj nešľachticov z iných rodov.“ Dôležitý bol aj aspekt pohlavia a veku. Adoptovaná mohla byť len osoba mužského pohlavia po dovŕšení legitímneho veku (v ponímaní dobového práva dospelá osoba), čo v uhorských podmienkach bola hranica 12 rokov. Dovŕšenie hranice legitímneho veku Huszty zdôvodňoval tým, že keďže adopcia bola bilaterálnou zmluvou, ku ktorej sa vyžadoval súhlas oboch strán, nemohlo dôjsť k adoptovaniu osoby, ktorá nemala právnu spôsobilosť na uzatváranie tohto typu zmluvy.

Ženy a dievčatá boli z adopcií prakticky vylúčené – nemohli ani adoptovať, ani byť adoptované. Huszty k tomuto uviedol následne aj zdôvodnenie vychádzajúce z premisy, že keďže prostredníctvom ženy nepokračuje rod a teda nemajú nárok na dedičný majetok, nemôžu potom logicky adoptovať ani byť adoptované, nakoľko podstatou inštitútu adopcie bolo nahradenie dediča. Čo sa však javí zaujímavým, kastráti a eunuchovia adoptovaní byť mohli, napriek tomu, že (podobne ako v prípade žien) ich prostredníctvom rod pokračovať nemohol. Huszty i na tomto mieste uviedol zdôvodnenie, pričom poukazyval na skutočnosť, že na rozdiel od žien eunuchovia a kastráti sú mužského pohlavia, a tým pádom majú aj v dedičskom práve postavenie osoby – dediča mužského pohlavia.

Huszty sa venoval i otázke vzniku otcovskej moci. Uvádzal, že adoptovaní neprechádzali automaticky pod otcovskú moc, lebo „poznáme nielen adopciu synovskú, ale aj adopciu bratskú.“ Otcovská moc vznikala podľa neho len v tom prípade, ak bola výslovnou súčasťou adopčnej zmluvy.³⁴

V knihe II., v titule 50 „O dedičskom nástupníctve manželských detí“ sa adresnejšie vyjadruje k otázkam, ktoré sa v súvislosti s adopciou vynárali pri problematike dedičského nástupníctva. Adopciou sa adoptovaný dostával do pozície manželského dieťaťa, čo následne kopírovalo i jeho postavenie v dedičskom práve. Adoptovaný dedil zo zákona po svojom adoptívnom otcovi alebo bratovi, pričom musela byť naplnená podmienka, že adopcia trvala až do smrti adoptujúceho. Pôvodná adopčná zmluva mohla strácať platnosť, napríklad v prípade urážky majestátu alebo nevernosti panovníkovi³⁵ adoptujúcim (osvojitelom). V takom prípade adoptujúci prichádzal o svoj

34 HUSZTY, S. *Jurisprudentia Practica seu Commentarius Novus in Jus Hungaricum Compositus. Liber primus. Editio tertia prioribus correctior.* Agriae : Typis episcopalibus, 1794. s. 99–100.

35 Vo význame porušenia vazalskej vernosti ako základnej podmienky seniorsko-vazalského vzťahu. Toto porušenie sa často označovalo pojmom „vierolomnosť“, resp. felónia (pozn. autoriek)

donačný majetok, čoho automatickým následkom bolo, že o svoje dedičské nároky na tento majetok prišiel i adoptovaný. I na tomto mieste podal Huszty vysvetlenie, keď uvádzal, že kvôli nevernosti sa totiž všetky privilégia stávali neplatnými. Aj v prípade, že by privilégia či donácie boli neskôr obnovené, adopcia sa opäť automaticky neobnovovala, podobne ako sa automaticky neobnovovalo v takejto situácii právo dedenia manželských detí narodených pred stratou privilégií.

Keďže súčasťou bratskej a synovskej adopcie nezvykla byť otcovská moc, adoptovaný naďalej zostával legitímnym dieťaťom i svojich biologických rodičov, z čoho vyplýval nárok dediť i po nich.³⁶

Nároky osvojiteľa vo vzťahu k ním adoptovanej osobe sa riadili iným pravidlom. V prípade, že zomrel adoptovaný skôr ako adoptujúci, v knihe II., v titule 52 „O dedení predkov“ je v zdôraznené, že adoptívny otec nemal v žiadnom prípade právo dediť po svojom adoptívnom synovi, ak tento zomrel bez závetu, v ktorom by ho výslovne určil za svojho dediča. Právo dediť napriek existencii adopčného pomeru prináležalo biologickým rodičom adoptovaného.³⁷

Kým v priebehu druhej polovice 18. storočia bolo Husztoho dielo najrešpektovanejším dielom uhorskej právnej vedy,³⁸ v 19. storočí sa pohľad na súkromné feudálne právo výrazne začal meniť. Už na prelome storočí sa postupne presadzujúce spoločenské zmeny súvisiace s úpadkom feudálnych vzťahov a rodiacou sa občianskou spoločnosťou prejavili i v oblasti práva, kde významnú rolu zohrala recepcia rímskeho práva. Táto sa síce v Uhorsku neprejavila v takej miere ako napríklad v rakúskej časti monarchie (konkrétne v podobe nového občianskeho zákonníka ABGB), no i napriek odolnosti, resp. nevhli uhorskej šľachty k modernizácii uhorského práva bol jej vplyv evidentný i v dielach uhorskej právnej vedy.

Tieto premeny chceme demonštrovať i na základe druhého nami vybraného diela uhorskej právnej vedy – od Imricha Kelemena *Institutiones Iuris Hungarici Privati* z roku 1818. Ako predostrieme, Kelemen mal práve pod vplyvom rímskeho práva tendencie posúvať sa od feudálneho chápania adopcie ako vyslovene inštitútu dedičského práva, k inému, takmer súčasnému poňatiu adopcie. V zásade sa však i naďalej v základoch pridržal Verböczyho Tripartita.

36 HUSZTY, S. *Jurisprudentia Practica seu Commentarius Novus in Jus Hungaricum Compositus. Liber secundus*. Sine dato. s.209–210.

Dostupné na:

https://books.google.sk/books?id=CtNhAAAaAAJ&pg=PA1&hl=sk&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false [cit. 2023-02-09]

37 HUSZTY, S. *Jurisprudentia Practica seu Commentarius Novus in Jus Hungaricum Compositus. Liber secundus*. Sine dato. s. 216.

Dostupné na:

https://books.google.sk/books?id=CtNhAAAaAAJ&pg=PA1&hl=sk&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false [cit. 2023-02-09]

38 Svedčí o tom jeho niekoľkonásobné vydanie, ako sme už uviedli aj vyššie (prvé v roku 1745 a posledné v roku 1794). Pozri LUBY, Š. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava : IURA EDITION, 2002. s. 99.

Imrich Kelemen – Institutiones Iuris Hungarici Privati

V knihe I., §169 „O rozdelení adopcií“ Kelemen na rozdiel od svojich predchodcov ponúkol prepracované systematické rozdelenie adopcií vyskytujúcich sa v uhorskom práve, keď uvádzal:

- adopcia môže byť synovská a bratská;
- synovská adopcia môže byť
 - 1) *adoptio perfecta* (úplná, dokonalá)
 - 2) *adoptio imperfecta* (neúplná, nedokonalá);
- bratská adopcia môže byť
 - 1) jednoduchá, jednostranná (*simplex, unilateralis*)
 - 2) obojstranná (*contractus mutuae fraternalis adoptionis*)
- adopcia môže byť
 - 1) univerzálna (*universalis*) – so všetkými právami adoptujúceho
 - 2) čiastočná (*partialis*) – ak sa týka určitej časti majetku
 - 3) jednotlivá (*singularis*) – ak sa týka vecí určitého označeného druhu
- adopcia môže byť
 - 1) dohodnutá (*pactitia*) – nemožno od nej proti vôli druhej strany odstúpiť
 - 2) s výhradou/ neistá (*precaria*) – adoptujúci ju môže meniť, pretože **adopcia má povahu poslednej vôle.**³⁹

Kelemen ďalej charakterizoval vzťah založený adopciou ako zákonné príbuzenstvo (*cognatio legalis*), ktoré vzniklo osobám zväzkom vyplývajúcim z adopcie, „... *pre útechu tým, ktorí nemajú deti...*“ Tento typ príbuzenského vzťahu bol podľa Kelemena pôvodne inštitútom práva civilného, pričom ho schvaľovalo i právo kanonické. Z uvedeného vyplýva, že vznikom tohto typu zákonného príbuzenstva zároveň vznikala i prekážka uzavretia manželstva medzi všetkými osobami, ktoré sa ocitli v adopčnom vzťahu.⁴⁰

V knihe I. §276 „O adopcii“ sa čitateľ dozvedá, že len dokonalou synovskou adopciou (*adoptio perfecta*) vznikala otcovská moc. Pri adopcii osoby sui iuris bol pre jej platnosť vyžadovaný súhlas adoptujúceho i osoby adoptovanej. V prípade adopcie s otcovskou mocou, keď sa adoptovaný dostával do pozície syna rodiny alebo išlo o adopciu nedospelého chlapca/sirotu, bol potrebný súhlas rodičov, respektíve poručníka.

I keď vo svojom diele Kelemen hovoril už o možnosti adopcie i nedospelého s otcovskou mocou, naďalej pretrvával z minulých období hlavný cieľ adopcie – t.j. vyriešenie problému absencie legitímneho dediča donačných majetkov. V prípade dedenia aviticitného majetku, právo adoptovať mal mať len posledný zostávajúci v rode, pričom v nadobudnutých majetkoch mohli byť určení ľubovoľní dediči podľa

39 KELEMEN, E. *Institutiones Iuris Hungarici Privati. Liber I. De personis*. Editio secunda correctior, et auctior. Budae : Typis Regiae Scientiarum Univer. Hungaricae, 1818. s. 194 – 198.

40 KELEMEN, E. *Institutiones Iuris Hungarici Privati. Liber I. De personis*. Editio secunda correctior, et auctior. Budae : Typis Regiae Scientiarum Univer. Hungaricae, 1818. s. 346 – 347.

jeho poslednej vôle. V prípade dedenia donačných majetkov sa naďalej vyžadoval súhlas panovníka a právny akt slávnostnej štatúcie – ustanovenia do vlastníctva majetku (štatúcia sa musela vykonať po smrti pôvodného vlastníka do roka). Ak by boli tou istou osobou adoptovaní dvaja, nemajúci pokrvné spojenie, a jeden z nich by zomrel, druhý jeho stanovenú časť nededil, ak to nebolo určené inak v adopčných listinách.

Adopcia podľa informácií od Kelemena nebola považovaná za stav definitívne nemenný, čo je evidentné už z jeho základného delenia adopcií. Očakávané práva adoptovaného totiž mohol adoptujúci zrušiť, a to svojím odvolaním, resp. zrušením adopcie. Adopcia zanikala i narodením zákonných dedičov, ako sme už podotkli vyššie. Tu je potrebné opätovne zdôrazniť, že v danom prípade sa myslelo dieťa mužského pohlavia narodené v legitímnom manželskom zväzku (dcéry narodené v právoplatne uzavretom manželstve, či nemanželskí synovia neboli ako dediči donačných majetkov vôbec akceptovaní). Narodením legitímneho potomka – pokračovateľa rodu – totiž pominul hlavný dôvod adopcie. Adoptovaný tak strácal dedičské práva voči svojmu osvojiteľovi, no napriek adopcii ani v tomto období adoptovaný nestrácal svoje dedičské práva vo vlastnej rodine.⁴¹

Záver

Z hľadiska historicko-právneho vývoja možno adopciu od čias staroveku považovať jednoznačne za inštitút dedičského práva, ktorého hlavným zmyslom bolo získať dediča, ak osoba zákonného dediča z určitého dôvodu nemala a chcela vyriešiť otázku prechodu svojich majetkových práv pre prípad smrti. Najprecíznejšie inštitút adopcie rozpracovalo rímske právo, uhorské stredoveké právo spočívalo de facto na totožných princípoch, dokonca pojem „adopcia“ sa ujal v uhorskej právnej vede na označenie tunajších zaužívaných inštitútov obyčajového práva – synovskej a bratskej adopcie. Oba tieto druhy adopcií známe v uhorskom práve boli vystavané na zmluvnom základe a pre svoju platnosť, keďže išlo o donačné majetky, vyžadovali súhlas panovníka, nakoľko sa s adopciou automaticky spájala aj nobilitácia nešľachtica. Z hľadiska uhorskej právnej vedy sa primárna úprava adopcie nachádza predovšetkým v diele *Opus Tripartitum*, kde Štefan Verböczy zaznamenal právny základ adopcií v šľachtickom práve. Následne boli tézy z jeho diela rozpracované, širšie interpretované a upresňované najmä v diele Štefana Husztea *Iurisprudentia Practica* (ktoré bolo prakticky najrešpektovanejším dielom uhorskej právnej vedy v 18. storočí), a potom v diele Imricha Kelemena *Institutiones Iuris Hungarici Privati*, uznávanom od 19. storočia vrátane obdobia dualizmu. Konštatujeme, že v podmienkach uhorského právneho partikularizmu patrilo inštitút adopcie takmer až do konca novoveku prioritne medzi inštitúty šľachtického práva, zmienky o tomto inštitúte v mestskom práve v stredoveku absentujú, okrajovo sa začínajú objavovať v podstate až na konci novoveku, pod vplyvom zrodu občianskej spoločnosti a výraznejšej recepcie rímskeho práva. Na základe nášho výskumu možno predostrieť názor, že vo feudálnom práve bola dominantná skôr arrogácia, pri

41 KELEMEN, E. *Institutiones Iuris Hungarici Privati. Liber I. De personis*. Editio secunda correctior, et auctior. Budae : Typis Regiae Scientiarum Univer. Hungaricae, 1818. s. 370–372.

ktorej išlo o osvojenie svojprávnej osoby. Majetkový záujem tu bol na prvom mieste, osobný záujem v zmysle určitej náhradnej rodinnej starostlivosti bol právne irelevantný. Adopciou vznikol vzťah len medzi adoptujúcim a adoptovaným, adoptovaný naďalej ostával legitímnym dieťaťom svojich biologických rodičov, pôvodné väzby medzi ním a jeho pokrvnými príbuznými nezanikali. Čo sa týka maloletých detí, klasická opatera a výchova detí sa zabezpečovala pomocou iných náhradných rodinných vzťahov, a to poručníctvom či opatrovníctvom. Využívanie adopcie ako zmluvy na účely dedenia a primárna majetková podstata tohto inštitútu boli z hľadiska právneho vývoja na našom území zásadne odmietnuté až úpravou osvojenia v československom zákone č. 265/1949 Zb. o rodinnom práve. Až tento zákon obmedzil osvojenie výlučne na maloleté osoby a zhmotnil modernú filozofiu adopcie, v rámci ktorej sa mal potlačiť rozhodujúci vplyv majetkových vzťahov a na pomyselný piedestál postaviť možnosť dať maloletému jedincovi predovšetkým náhradu za chýbajúce rodinné prostredie a tu potom zabezpečiť jeho riadnu výchovu a výživu. Až tento zákon pre právo platné na našom území priniesol zásadnú hodnotovú premenu – osvojenie nadobudlo charakter inštitútu tzv. náhradnej rodinnej starostlivosti. Na tomto moderne vnímanom a v súčasnosti i medzinárodno-právne akceptovanom hodnotovom pilieri je vystavaná právna úprava adopcií dodnes.

Literatúra:

- BLAHO, P. 2000. *Justiniánske inštitúcie. Corpus iuris civilis*. Bratislava : IURA EDITION, 2000. 440 s. ISBN 80-88715-80-6.
- BUBELOVÁ, K. 2012. Dědické spory. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 3/2012, s. 266–274. ISSN: 1210-9126.
- HUSZTY, S. 1794. *Jurisprudentia Practica seu Commentarius Novus in Jus Hungaricum Compositus. Liber primus*. Editio tertia. Agriae : Typis episcopalibus, 1794. 356 s.
- HUSZTY, S. *Jurisprudentia Practica seu Commentarius Novus in Jus Hungaricum Compositus. Liber secundus*. sine dato. 465 s. Dostupné https://books.google.sk/books?id=CtNhAAAaAAJ&pg=PA1&hl=sk&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false [cit. 2023-02-09].
- JÁGER, R. 2019. Dejiny štátu a práva na území Slovenska do roku 1848. Banská Bystrica : Belianum, 2019. 194 s. ISBN: 978-80-557-1547-6.
- KELEMEN, E. 1818. *Institutiones Juris Hungarici Privati. Liber I. De personis*. Editio secunda correctior, et auctior. Budae : Typis Regiae Scientiarum Univer. Hungaricae, 1818. 483 s.
- KINCL, J. 2007. *Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2007. 326 s. ISBN 978-80-7380-054-3.
- KNOLLOVÁ, M. 2012. Stereotypy a specifika v dědickém právu vybraných zemí starověkého světa. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 3/2012. s. 222–227. ISSN: 1210-9126.
- LAZAR, J a kol. 2010. *Občianske právo hmotné I*. Bratislava : Iura edition. 2010. 730 s. ISBN 978-80-8078-346-4.
- LUBY, Š. 2002. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava : IURA EDITION, 2002, 626 s. ISBN 80-89047-48-3.

- OLECHOWSKI, Th. – GAMAUF, R. Studienwörterbuch Rechtsgeschichte und Römisches Recht. Wien : MANZ, 2006. 386 s. ISBN-13: 978-3-214-00085-1.
- RAUSCHER, R. 1928. O bratrské adopci v zemském právu uherském. In *Sborník věd právních a státních*, roč. XXVIII., 1928. Zvláštní otisk 13 s. https://digi.law.muni.cz/bitstream/handle/digilaw/4211/Rauscher_01-0000-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- SEGEŠ, V. – ŠEĐOVÁ, B. eds. 2011. *Pramene k vojenským dejinám Slovenska I/2 (1000 – 1387)*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2011. 288 s. ISBN 978-80-89523-13-9.
- STLOUKALOVÁ, K. 2013. Adopce, arrogace a jejich rozlišení v pramenech římského práva. In *I. Česko-slovenské setkání doktorských studentů a postdoktorandů oboru právní historie a římského práva. Sborník příspěvků z konference*. Eds. L. Vojáček, J. Tauchen. Brno : Masarykova univerzita, 2013. s. 363–378. ISBN 978-80-210-6381-5.
- ŠTENPIEN, E. 2008. *Tripartitum*. Bratislava : EUROKÓDEX, 2008. 320s. ISBN 978-80-89363-24-7.
- ŠVECOVÁ, A. – LÁCLAVÍKOVÁ, M. 2022. Nemanželské dieťa – relikť doby a príklad sociálnej a právnej humanizácie v slovenských právnych reáliách medzi-vojnového Československa. In *Historický časopis*, roč. 70, č. 2, 2022 s. 243–270. ISSN 0018-2575.
- TACITUS. *Z dějin císařského Říma*. Praha, 1976. ISBN 25-056-76.
- TUROŠÍK, M. 2015. Obchodovanie s deťmi a nelegálne adopcie v historickom kontexte (Druhá kapitola). In ČEČOT, V. – MADLIAK, J. – TKÁČ, V. a kol. *Obchodovanie s deťmi a nelegálne adopcie*. Banská Bystrica : Právnická fakulta UMB v Banskej Bystrici, Inštitút kriminologických štúdií Banská Bystrica, 2015. s. 13–30. ISBN 978-80-557-0875-1.

Summary: Adoptions in a Historical Context from the Aspect of Hungarian Jurisprudence

In our current understanding, the institution of adoption is a part of family law, while its fundamental idea is to accept a foreign child as one's own. In the past, however, the intention of the institution of adoption was different, when the main and essentially the only purpose of adoption was to secure an heir, where he did not exist for various reasons.

In the conditions of Hungarian legal particularism, the institution of adoption can clearly be classified as a priority among the institutions of noble law during the Middle Ages and almost until the end of the modern era. Among the Hungarian nobles, we encounter adoption in two basic forms: filial adoption and fraternal adoption. Both of these types of adoptions known in Hungarian law were established on a contractual basis and, for their validity, since they were donated properties, they required the consent of the monarch, since the adoption was automatically associated with the ennoblement of a non-noble. The subject of this article was, through Hungarian jurisprudence, to clarify the development of this institute in the Hungarian environment, specifically in noble-land law, from the Middle Ages to the demise of Austria-Hungary. Finally, we managed to indicate

when there was a definitive change in the understanding of this institute in the legal thinking in our territory to the form we know even today.

Mgr. Zuzana Mičková, PhD.

doc. JUDr. Ivana Šošková, PhD.

Univerzita Mateja Bela

Právnická fakulta, Katedra dejín štátu a práva

Komenského 20

974 01 Banská Bystrica

Slovenská republika

e-mail: ivana.soskova@umb.sk

e-mail: zuzana.mickova@umb.sk

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Zuzana Mičková - Ivana Šošková).